כשם שפרצופיהם שונים כך דעותיהם שונות

בסוד שיח

בס"ד ■ יום רביעי ■ פרשת ראה ■ כ"ו מנחם אב ה'תשפ"א ■ 04.08.2021 ■ גליון מס' 644

וקרא זה אל זה ואמר — תגובות

הרב שמואל ברוך גנוט

מחה"ס שלהי דקייטא, ויאמר שמואל, ועוד

מראשי ישיבת משאת המלך

אלעד

מתן גושפנקא לאיסור דרבנן כדי למנוע איסור מהתורה

תגובה למאמרו של הגר"ש דיכובסקי שליט"א

דברי הגאון המפורסם רבי שלמה דיכובסקי שליט"א ראו אור ב'בסוד שיח' (גליון עקב התשפ"א) ובתוכם הדברים הבאים:

גן החיות בתל אביב שכן בזמנו במקום שבו עומד הבנין הגדול של עירית תל אביב ו"גן העיר" הסמוך. הגן היה פתוח בשבת. לפי מדיניות העיריה באותה תקופה, לא נדרשו כרטיסי כניסה לגן בשבת. התוצאה היתה כפולה: חילול שבת ענק. אוטובוסים ומשאיות מכל הארץ הגיעו בשבת לתל אביב בכדי ליהנות מביקור חינם בגן, ופשיטת רגל כלכלית של הגן. מי פתי ישלם כסף על כרטיס כניסה באמצע השבוע, כאשר בשבת אפשר להכנס חנם אין כסף. פניתי לסגן ראש העיר מטעם ה"מזרחי", ואמרתי לו, כי ראוי לפעול באחת משתי דרכים: לגבות כסף עבור כניסה לגן בשבת - אולי מחיר גבוה יותר - "שכר שבת", או לחילופין, לסגור את הגן בשבת. בכך ימנע חלק גדול מחילול השבת הענק בחסות העיריה.

הוא ענה לי על כך: אינני יכול לסגור את הגן. מצד שני, גם אינני יכול לגבות כסף עבור כניסה לגן בשבת, כי איך תראה העיריה, אם תדרוש תשלום בשבת?

אמרתי לו, שמראית העין החיצונית אינה שקולה כנגד חילול שבת המוני. דעתי לא התקבלה.

ב'מבוא לספר עקידת יצחק', של רבנו רבי יצחק ערמאה ז"ל, כתבתי בנידון דידן את הדברים הבאים והם מהווים תגובה לדברי הגר"ש דיכובסקי שליט"א:

רבנו בעל ה'עקידה' (שער כ) כתב את יסודו הנודע ש"**וכמה פעמים נתחבטתי על זה על אודות הנשים הקדשות, שהיה אסורן רופף ביד שופטי ישראל אשר בדורנו. ולא עוד אלא שכבר יאותו בקצת הקהלות ליתן להם חנינה ביניהם. גם יש שמספיקין להם פרס מהקהל, כי אמרו כיון שמצילות את הרווקים או הסכלים מחטא איסור אשת איש החמור או מסכנת הגויות, מוטב שיעברו על לאו זה משיבאו לאיסור סקילה או סכנת שריפה. ואני דנתי על זה פעמים רבות לפניהם ולפני גדוליהם והסברתי להם שהחטא הגדול אשר יעבור עליו איש איש מבית ישראל בסתר ושלא לדעת הרבים וברשות בי"ד, חטאת יחיד הוא, והוא שבעוונו ימות ע"י בי"ד של מעלה או מטה וכל ישראל נקיים, כמו שהיה עוון פילגש בגבעה, אם היו בי"ד שלהם מוסרין האנשים הרשעים ההם לבדם ביד ישראל. אמנם החטא הקטן כשיסכימו עליו דעת הרבים והדת נתנה בבתי דיניהם שלא למחות בו, הנה הוא זימה ועוון פלילי וחטאת הקהל כולו ולא ניתן למחילה אם לא בפורענות הקהל כמו שהיה בבני בנימין על השתתפותם בעוון. והוא היה עוון סדום, כמו שביארנו שהסכימו הם ובתי דינין שלהם שלא להחזיק יד עני ואביון. ולכן מוטב שיכרתו או ישרפו או יסקלו החוטאים ההם בנפשותם, משתעקר אות אחד מהתורה בהסכמת הרבים, כמו שאמר בזה שעשתה בו פרשה בפני עצמו לא תהיה קדשה וכו', כמו שיתבאר שם ב"ה. ומי שלא יקבל זה בדעתו אין לו חלק בבינה ונחלה בתורת אלהית".**

תפוצה לכל קהילות ישראל

עוד בעיתון

ניתן לעבור לכתבה הרצויה ע"י לחיצה על שמה.

פתוח תפתח את ידך
הצדקה בישראל היא צדק, חיוב שנגזר מתוקף האמונה. אין היא...
המשך בעמ' 3

הבחירה החופשית וגבולותיה
רק בעולם שיש בו חופש ובחירה אפשר לומר לאדם: "ראה אנכי...
המשך בעמ' 4

מקץ שבע שנים
לאחר פרשת המאכלות האסורים, שהובאו בשנית בפרשתנו. מזהירה...
המשך בעמ' 5

שו"ת קיץ
הרב יגל שליט"א מפרסם הפעם מפסיקותיו של הראשון לציון הגר"מ אליהו זצ"ל לחודש אלול
המשך בעמ' 6

סיפור לשבת
12 כפול 3 +
את הסיפור הבא סיפר הרב חיים זאיד שליט"א: המעשה אירע...
המשך בעמ' 7

שביבים
- *הרכב הזה שלך...*
- *מזל טוב! הדירה שלך*
- *משפטים ונופלים...*
- *הגאון השר רבי שמשון וועדטהיימער זצ"ל*

המשך בעמ' 8

שמור ושמעת
"שמור ושמעת את כל הדברים האלה" מבאר רבינו אור החיים...
המשך בעמ' 11

תפסת מרובה?
הנער יחיא קאפח מנסה להרויח מעט יותר לפרנסת המשפחה, אך...
המשך בעמ' 12

רבים מפוסקי ההלכה במרוצת הדורות מצטטים את הדברים בשם בעל ה'עקידה' וקובעים הוראות למעשה על פיהם, ונציין בזאת את חלקם:

דברי העקדה הובאו בשו"ת מהרש"ם[1] ובשו"ת דרכי שלום[2] ובשו"ת משיב דבר[3], בשו"ת מחנה חיים[4] ובשו"ת באר חיים מרדכי[5].

בס' ארחות חיים בהגהות מהרש"ם[6] נשאל בנידון שבוע של תשעת הימים שאין שוחטים במקולין, וע"י הירידאם יעכבו מלמכור בשר כשר בפרהסיא, יהיו אנשים שיקנו בשר טריפה מחנויות הגויים, ופסק לאסור עפ"ד רבנו אלו. הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל אב"ד וועראבי כותב בשו"ת שיח יצחק[7]: **"אך למותר שאסור לילך ולשמוע דרשה כזו, ומכ"ש ח"ו להתחבר לחבורה פורצי תקנת גאוני ישראל, עיין בשו"ת מחנה חיים מביא בעל העקידה בענין חטא סדום ועמורה, כתב שזה גדול שבחטאים אם עשו לנימוס ודת חוקים לא טובים".**

הגאון רבי יחיאל יעקב וינברג זצ"ל, בשו"ת שרידי אש[8], כותב: **"הן נדע על נכון את האחריות הגדולה שיש בהוראה זו, כי רבים מהקלים לא יעמדו בנסיון מפני יוקר הבשר המובא מחו"ל למדינה ויאכלו בלתי שחוטות. אבל זה ענין פרטי של אנשים פרטים אם כי רבים הם הפרטים, אבל ע"י זה לא נוכל לשנות את הדין ולהתיר את האסור (וידוע תשובת העקידה לאלה שרצו לתקן מקוואות טהרה להפרוצות להקל מחמת איסור נדה)".**

הרב הראשי הגרי"א הרצוג זצ"ל בשו"ת היכל יצחק[9] כותב: **"וכמה צווח רבי יצחק עראמה ז"ל בעל העקידה (בפרשת וירא), על שרצו להעלים עין מהפרוצים בפנויות, כדי שלא יבואו להכשל באשת איש. ודבריו חוצבים להבות אש, שהחטא הקטן, כשיסכימו עליו דעת הרבים והבי"ד שלא למחות בו, הנה זמה ועון פלילי וחטאת הקהל כולו ולא ניתן למחילה. על אחת כמה וכמה שאין לנו להפקיע איסור דרבנן כדי שלא יעברו הפושעים על איסור תורה".**

הגאון רבי מנשה קליין (הקטן) זצ"ל, בעל 'משנה הלכות', כותב[10]: **"ובאמת גם כי אני אסקופה הנדרסת לפני כ"ק זקינו הגה"צ ציס"ע מרן הגר"א הענקין זצ"ל, מ"מ אילו היתה באה לפני השאלה הייתי אומר שמוטב יתפללו ביחידות מלהתפלל באותו מקום בציבור אפילו כשהבתולות אחורנית ובפרט להתיר דבר כזה בצבור שיצא מזה ח"ו קלקול. וידועים דברי הר"י ערמאה דחמור יותר להתיר איסור דרבנן ברבים, מלהתיר ספק איסור תורה ביחיד".**

וכן כותב הוא[11]: **"וראיה ברורה מהר"י ערמאה בעקידת יצחק שכתב שם שרצו אנשי חסד להתיר איסור דרבנן כדי להסיר מכשול מהחפצים שלא יוכשלו בא"א וכתב הנ"ל דלהתיר איסור דרבנן לרבים חמור מיחיד העובר איסור דאורייתא לעצמו, ע"ש והכ"נ כן הוא".**

ועוד כותב כך[12]: **"ואדרבה יסד לן הר"י בן ערמאה זצוק"ל (בעל העקדה בספרו עקדת יצחק פ' ויקהל) דלהתיר איסור דרבנן לרבים גרע משיחידים יעברו על איסור דאורייתא".**

וכן כתב[13]: **"וידועים דברי הר"י ערמאה בעקדה שיותר חמור להתיר איסור דרבנן לרבים מאיסור דאורייתא ליחיד וכן אמרו לענין אתרוג שקונים לרבים צריך להיות יותר מהודר מאתרוג של יחיד והדברים ידועים".**

ועוד כותב[14]: **"ואינו דומה איסור דרבים לשל יחיד, והר"י ערמאה בעל עקידה כתב דאיסור דרבנן לעבור ברבים חמור מאיסור דאורייתא של יחיד, ולכן שקדו כל הפוסקים לתקן עירובין בעיירות גדולות אפילו בכל הקולות שאפשר".**

וכן כתב הגרא"י וולדינברג זצ"ל בשו"ת ציץ אליעזר[15] ועוד רבים.

בכסלו התרס"ח התפרסם מכתב גלוי, שעסק בפירצת היתר הקידושין על תנאי. על מכתב המחאה חתמו עשרות מרבני הונגריה, ובראשם כל גדולי הונגריה. בתוך המכתב מצטטים גדולי הרבנים את דברי רבנו אלו וקובעים לפיהם שאין לחכמים להתיר איסורים לצורך הצלת היחידים[16].

***

אוסיף בזאת שאכן, ניתן לחלק בין המקרים ובוודאי לומדי בית המדרש יודעי דת ודין יוכלו לפלפל בדברים ובדימוי כדרכה של תורה. אך לענ"ד, רוח דברי בעל ה'עקידה' מדברים בעד עצמה. אל לנו להתיר איסורים קלים, אפילו איסורי דרבנן,של גביית כסף לכניסה לגן חיות, בצורה רשמית ומסודרת, למול החשש שאם לא נעשה כך, יבואו מחללי השבת ויוסיפו עוד בחילולי השבת[17].

1 - ח"ז ס"ס קד.
2 - סי' נ אות י.
3 - חיו"ד סי' מג.
4 - ח"ב סי' ה.
5 - ח"א חיו"ד סי' מ וח"ב חיו"ד סי' כא, וח"ג חאה"ע סי' מט.
6 - סי' תקנא סק"ל.
7 - סי' תלו.
8 - ח"ב סי' ד.
9 - או"ח סי' ל.
10 - שו"ת משנה הלכות ח"י סימן יח.
11 - שם ח"י סי' רכא.
12 - שם חי"ג סי' קיג.
13 - שם ח"ג סי' רד.
14 - משנה הלכות ח"ח סימן קמב.
15 - חלק יב תוספת לחלק יא סימן נה.
16 - צילום המכתב הודפס בספר אין תנאי בנישואין (לר"י לובצקי), עמוד 48.
17 - ובמק"א כתבתי בס"ד במחלוקת פוסקי דורנו בנידון קיום ברית מילה ביום השמיני שחל בשבת, ולברית יגיעו אורחים רבים מויחללו ע"כ שבת, ואכ"מ. ואולם יש לחלק בין הוראה רשמית בהמלצת הרבנים, המאפשרת לעבור על איסור דרבנן של גביית כסף לכניסה לגן חיות בשבת כדי למנוע חילולי שבת מהתורה, לבין הנהגה פרטית לאדם מסוים, ואכמ"ל.

פתוח תפתח את ידך

/ הרב זאב גרינוולד, "ערכים"

הצדקה בישראל היא צדק, חיוב שנגזר מתוקף האמונה. אין היא עשייה פילנטרופית על בסיס התנדבותי, אלא דרישה של שורת הדין. אך עם היותה חובה, היא גם זכות נעלה.

אנו מאמינים שהעולם מושגח ומפוקח ואין מקרה הקורה ללא השגחה ממרום. הבורא הוא הגוזר ומכריע מי יתרומם ומי יישפל, מי ייעני ומי ייעשר. הוא נתן לי משכורת מסודרת, משרה קבועה, והוא גם גזר ששכני יהיה קבצן המקושש עשרות אגורות מעוברים ושבים. מי אני ומה אני שאעז להתערב במהלכים השמימיים? מי התיר לי להתערב בגזירת שמים ולשנות את מה שנקצב מראש?

הבה נקשיב מה השיב רבי עקיבא לשואל הראשון שהציג טיעון זה: שאל טורנוסרופוס את רבי עקיבא: אם אלוקיכם אוהב עניים, מפני מה אינו מפרנסם?! אמר לו רבי עקיבא: כדי שנינצל אנו בהם (באמצעותם) מדינה של גיהנום. השיב טורנוסרופוס: אדרבא, דווקא בשל הצדקה שלכם אתם ראויים לכאורה להיענש בגיהנום. כיצד מעזים אתם להתערב בתכניתו של הבורא?! הוא גוזר פרנסה לכל אחד. אם ירצה, ידאג לכלכל את מעוטי היכולת בדרכים משלו.

כדי להבהיר את עמדתו השתמש טורנוסרופוס במשל: משל למלך שכעס על עבדו וחבשו בבית האסורים, וציווה שלא להאכילו ולא להשקותו. אם יבוא מישהו ויגניב לאסיר מזון בסתר כדי להחיות את נפשו - האם לא יעורר בכך את חמתו של המלך? הפריך רבי עקיבא את טענותיו מיניה וביה, והמשיל לו משל דומה, בשינוי קל: משל למלך שכעס על בנו וחבשו בבית האסורים, וציווה שלא להאכילו ולא להשקותו. בא אחד וסיפק מזון בסתר לנסיך השבוי. בשמוע זאת המלך - האם לא יכיר לו טובה? (בבא בתרא י', ע"א).

ההבדל בין משלו של טורנוסרופוס להקבלה של רבי עקיבא נעוץ באבחנה - מהו היחס של ישראל כלפי הבורא יתברך - כעבדים או כבנים? רבי עקיבא משתית הנחת יסוד: בנים אנו לד' אלוקינו. קרבתו של הקב"ה אלינו משולה לקרבת אב לילדיו. מכאן גם נגזרת המסקנה בנושא הצדקה: הקב"ה אינו מתייחס אלינו כאל נתינים, כאל עבדים הנדרשים למלא פקודות יבשות, אלו שבמשפטם אין רחמים. העונשים שהוא מטיל על בניו בעת הצורך - תכליתם הטבה, מאחוריהם עומדת אהבה גדולה.

מסיבות כמוסות שקצרה דעתנו מלהשיגן, קוצב לפעמים הקב"ה לחלק מבניו את מחייתם בצמצום. הכול למען אושרם הנצחי. אמנם, כאב רחום הוא חומל על הבנים הסובלים וחפץ להקל עליהם גם את הקושי העכשווי. לשם כך קבע הקב"ה בתורה את מצוות הצדקה.

מי שיפתח את ידו לסייע לחלכאים ולנדכאים, לאלו השבויים בכלא העניות, יוכיח בכך את אהבתו ואת נאמנותו למלך, מלכו של עולם. הצדקה ממלאת את הרצון האלוקי להיטיב לכל בניו. הצדקה אינה מתחילה בכיס, אלא בלב. מתוך אמונה זכה בהשגחת ד', מתוך ביטחון בהיר במי שזן ומכלכל לכול, ייקל על היהודי לחלוק בנדיבות את ממונו עם אחיו. האמונה מחייבת את הצדקה. 'מתקני העולם' לדורותיהם ראו בצדקה סעיף מיותר ומכביד, סעיף היוצר תלות של בני אדם בזולתם. הם עשו כל מאמץ להיפטר ממנה בשם אידיאולוגיות 'מקודשות'. בהיעדר אדני אמת של אמונה הם ניסו להקים לחברה עמודי תמך אחרים, תחליף לחסד ולצדקה. ה"מתקנים" הראשונים היו אנשי סדום - מייסדי הקפיטליזם הראשון. בחוקת היסוד של "ועד ארבע ארצות" - סדום, עמורה, אדמה וצבויים - הם חקקו את משפט המחץ: "שלי - שלי, ושלך - שלך". את האנוכיות המרושעת הם ניסו לנסח כשיטה: יהיה לכל אחד אשר לו, אל יבוא איש בתחומו של חברו, "בלי טובות". נגועים היו בחיידקי הרכושנות, עד שהעדיפו שלא ליהנות משל הזולת, ובלבד שלא יעלה על דעתו של הזולת להזדקק לרכוש שלהם. החזון נשמע מושלם: מבנה של חברה שלווה, ללא פרץ וללא צווחה. אילי ההון יושבים על משמני "ארץ שכולה משקה". למהגרים ולאורחים אין רשות כניסה - ומה רע? אולם עוד לפני שהידרדרה סדום להתעללות בעניים ובאומללים, עוד לפני שעלתה זעקת השחיתות השמיימה, כבר חרצה המדיניות האנוכית את משפטם. ההתנערות העקרונית מכל מעשה חסד שללה מאנשי סדום ועמורה את זכות הקיום. סדום גזרה על עצמה כליה כאשר סגרה על בריח את מוסדות הצדקה. עשנה היתמר לשמים והותיר אדמה חרוכה. אך האם הפיקה האנושות הכללית את הלקחים? אולי כן, אבל לא בכיוון הרצוי.

גלגולים אינספור עברו על החברה האנושית, הרודפת אחרי ה"צדק" בלי "צדקה". כאשר 'התפוצץ' רעיון הסוציאליזם לחללו של עולם, נדמה היה כי עתה נמצאה הנוסחה המנצחת. הסוציאליזם המתחסד הציג אנטי-תיזה של הקפיטליזם הסדומי. הוא דרש להשליט שוויון, למחוק פערים והבדלי מעמדות - "כיס אחד לכולנו". קרל מרקס וחבריו ניסו, כביכול, להיות חכמים יותר מן הרצון האלוקי, שברא עניים ועשירים. הם גם ניסו, כביכול, להשלים 'קיפוח' בן אלפי שנים ולשחרר את השכבות החלשות מהתלות 'המעליבה' בגמילות חסדים. ברגל גאווה ואתאיסטית ובכפירה לשמה הם עקרו את הדת, וביחד איתה - את הצדקה. את הנכסים הם הלאימו, שדדו כל הון פרטי. בממסדי השלטון חגגה השחיתות, ובפועל המשיכו האזרחים לעבוד קשה ולהזרים את רווחיהם ל'קופת המדינה'. הסוציאליזם ניסה לעקור סדרי בראשית בכוח הזרוע, אך כמה זמן הם שרדו על המפה? עמוד תווך יחיד נותר על כנו. הגישה העתיקה של התורה תהיה לעולם קבילה ורלוונטית - צדקה לשם מצווה. צדקה הנובעת מאמונה. היהודי מבין כי הצדקה אינה בחינה של ה"הכרח - לא יגונה". אין זו ברירת המחדל, כי אם מלכתחילה רצון הבורא. "לא יחדל אביון מקרב הארץ - על כן אנוכי מצווך לאמר פתוח תפתח את ידך" (דברים ט"ו, י"א-י"ב). "לי הכסף ולי הזהב" - הכול של הקב"ה, באוצרותיו יש די לכולם. בורא העולם יכול היה לברוא את כל יצוריו עשירים, אך בחכמתו ובחמלתו הוא יצר בחברה שכבות סוציו-אקונומיות שונות: נזקקים לצד אמידים, נצרכים לצד עשירים. זאת כדי ליצור שיתוף פעולה הדדי בין הצדדים, להפרות את אלו מאלו. "עולם חסד יבנה" - החסד הוא המלט המדביק נדבכים באנושות. תמצית האמונה המחייבת צדקה, מבוטאת בפסוק מספר משלי (כ"ב, ב'): "עשיר ורש נפגשו - עושה כולם ד'". היהודי מאמין שהעושר אינו פרי חכמתו וחריצותו

של האדם, אלא מתנת שמים. באותה מידה גם העני אינו בהכרח תוצאה של חוסר חוש מסחרי או נחשלות. גם מצבו הפיננסי הוא גזירה משמים. הכסף המיותר בכספת של הגביר וה"אוברדרפט" הנצחי של הנזקק - יש להם ייעוד משותף. הקב"ה, הזן את העולם כולו בטובו, גזר בחכמתו שפרנסתו של פלוני תעבור דרך צינורו של אלמוני. מכיוון שכך, חולקים הגביר והקבצן, כביכול, ב"קופה משותפת". כאשר ייפגשו דרכיהם במשעולי החיים, כאשר יפשוט העני את ידו לנדבה, מוטלת על העשיר חובה מתבקשת - להעניק לו את המגיע לו ביושר. אם יפתח העשיר את ידו בנדיבות מתוך אמונה במי שהעושר והנכסים שלו - אשריו. הנחיל הוא לעני חיי שעה, והוא עצמו נחל חיי עולם. אמנם, אם יתכחש, חלילה, לְמה שמחייבת אותו אמונתו, ויקפוץ את ידו מתוך הרגשת ריבונות על הממון - הסוף עלול להיות כואב. "עושה כולם ד'" - "מי שעשה את זה עני, יכול לעשותו עשיר, ומי שעשה את זה עשיר, יכול לעשותו עני" (ויקרא רבה ל"ד, ד'). הגביר והקבצן יחליפו תפקידים, הגלגל יתהפך, ושוב הם ימצאו את עצמם חולקים בקופה משותפת. מי שהפסיד - הפסיד... הצדקה בישראל היא צדק, חיוב שנגזר מתוקף האמונה. אין היא עשייה פילנטרופית על בסיס התנדבותי, אלא דרישה של שורת הדין. אך עם היותה חובה, היא גם זכות נעלה. שכרה רב והוא מובטח ישירות מידיו של עוזר דלים. האב הרחמן חומל על בניו העניים היושבים בבור השבי של הדחקות, וקרוב הוא אליהם בעת צרתם. לפיכך, הוא "מכיר טובה" למי שחונן את הסובלים ופועל כדי להיטיב להם את תנאי המאסר. הקב"ה בעצמו מתייצב לימין האביון וגומל ביד רחבה למי שמגונן עליו בשעותיו הקשות. "מלווה ד' חונן דל" (משלי י"ט, י"ז) - אדם נותן פרוטה לעני, והקב"ה משלם לו תמורתה במטבע שמיימי: עושר, הצלחה, הצלה מפגעים, ביטוח חיים מפני הפסדים, והקרן קיימת לנצח.

הבחירה החופשית וגבולותיה

/ הרב יעקב הלוי פילבר

רק בעולם שיש בו חופש ובחירה אפשר לומר לאדם: "ראה אנכי נותן לפניכם היום ברכה וקללה, את הברכה אשר תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם אשר אנכי מצוה אתכם היום, והקללה אם לא תשמעו אל מצוות ה' אלקיכם". האמירה הזו מלמדת אותנו שיש לאדם בחירה חופשית ובידו לבחור בטוב או ברע, בגלל זה הוא נושא באחריות על מעשיו ועתיד לתן את הדין עליהם. וכך מובא במדרש [דב"ר, ראה פ"ג]: "אמר ר' אלעזר: משאמר הקב"ה הדבר הזה ("ראה אנכי נותן לפניכם") בסיני, באותה שעה - מפי עליון לא תצא הרעות והטוב, אלא מאליה הרעה באה על עושי הרעה והטובה באה על עושי הטובה" ועוד הוסיפו שם במדרש: "דבר אחר, אמר ר' חגי: ולא עוד שנתתי לכם שתי דרכים אלא שנכנסתי לפנים משורת הדין ואמרתי לכם: 'ובחרת בחיים'". ואכן הבחירה החופשית היא הבסיס לכל התורה כולה, כמו שכתב הרמב"ם [הל' תשובה פ"ה ה"א]: "רשות לכל אדם נתונה, אם רצה להטות עצמו לדרך טובה ולהיות צדיק הרשות בידו, ואם רצה להטות עצמו לדרך רעה הרשות בידו . . . ועושה כל מה שהוא חפץ ואין מי שיעכב בידו מלעשות הטוב או הרע". והוסיף שם הרמב"ם: "אילו היה הא-ל גוזר על האדם להיות צדיק או רשע ... ומה מקום היה לכל התורה כולה". אלא שהבחירה הזו אינה מוחלטת ויש לה גבולות כמו שכתב הראי"ה [עולת ראיה ח"א עמ' פה] "גבול יש לחופש הרצון של האדם, וגם באותן הופעות שלנו הן נראות כחופשיות מצד הרצון הבחירי של האדם, יש בהן בעומק הווייתן דברים מכריחים שהם נסתרים ונעלמים מן העין".

על גבולות הבחירה החופשית לומדים אנו גם מברכתו של רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו לפני פטירתו [ברכות כח ב] שאיחל להם: "יהי רצון שתהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם. אמרו לו תלמידיו: עד כאן?! אמר להם: ולואי, תדעו, כשאדם עובר עבירה אומר: שלא יראני אדם". מדבריו משמע שאילוצים חברתיים כמו "מה יאמרו הבריות" או פן ייתפס וייענש, מצמצמים את בחירתו של האדם. אך מאידך מדבריו של רבי יוחנן בן זכאי אנו לומדים גם את ההיפך: שבחירתו החופשית של האדם היא כה גדולה עד שהיא אפשרית אפילו כנגד הקב"ה. על נועזות בחירתו זו של האדם כתב הרב חרל"פ בספרו "מי מרום" [על שמונה פרקים, פתיחה ב] ששאל את רבו הראי"ה קוק על דברי חז"ל על נמרוד: "יודע את ריבונו ומכוין למרוד בו" [תו"כ בחקתי פ"ב] איך אפשר לתאר תרתי דסתרי כזה (שני דברים הסותרים זה את זה) להכיר ולמרוד ?! והשיב לו הראי"ה: "כי כן הוא הדבר, כוח נועז כזה גם כן נוצר בקרב האדם, להכיר ולדעת ואעפי"כ למרוד".

המגבלות העומדות בפני האדם למימוש בחירתו חלקן אובייקטיביות שאינן תלויות באדם: כמו חוסר יכולת או העדר אמצעים. אך מגבלות רבות אחרות של הבחירה החופשית נובעות ממצבו של האדם עצמו, אלא שהאדם החכם יוכל להתגבר עליהן, אם ידע לנצל את התנאים שהוא מצוי בהם לגייס אותם לטובתו. כמו למשל הסביבה החברתית של האדם, שהיא אחת המשפיעות על בחירתו של האדם, כמו שכתב הרמב"ם [הל' דעות פ"ו]: "דרך ברייתו של אדם להיות נמשך בדעותיו ובמעשיו אחר רעיו וחבריו ונוהג כמנהג אנשי מדינתו". ואם ידע האדם לגייס את סביבתו לטובתו יוכל בכך להטיב את בחירתו, הא כיצד? על כך כתב הרמב"ם: "לפיכך צריך אדם להתחבר לצדיקים ולשב אצל החכמים תמיד - כדי שילמד ממעשיהם. ויתרחק מן הרשעים ההולכים בחושך - כדי שלא ילמד ממעשיהם. הוא ששלמה אומר: 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע' ". במצב כזה מנצל האדם בעל כורחו, אם מתוך לחץ או מוסכמות חברה, לעשות מעשים טובים או לחשוב את המחשבות הנכונות, וגם אם למראית עין התנהגותו זו היא נראית שהיא לא במסגרת הבחירה החופשית שלו, לא כן הדבר, אדרבא, ברגע שהאדם הוא שהביא את עצמו

למצב שהוא נמצא בו, כי אז החלטתו זו וכל הנובע ממנה הם פרי בחירתו החופשית הקודמת, על כן כל מה שיתגלגל מזה נזקף לזכות בחירתו החופשית, וגם אם הוא פועל עכשיו בלחץ חברתי, מאחר והן תוצאות הנובעות מבחירתו הראשונה הרי הן נזקפות לזכותו או חובתו. דוגמא לדבר אנו מוצאים אצל פרעה, שגרר את עצמו בבחירתו למצב שהביאו לבסוף להכבדת לבו, ואז כבר לא היה לו שליטה על מעשיו, אעפ"כ לבסוף נענש גם על המעשים שנבעו מהכבדת לבו, מפני שהוא בבחירתו הביא את עצמו למצב זה.

מקץ שבע שנים

/ הרב איתמר הרשקו

לאחר פרשת המאכלות האסורים, שהובאו בשנית בפרשתנו[1]. מזהירה אותנו התורה, על המעשרות. הן מעשר ראשון, הניתן ללוי. הן מעשר שני, העולה ונאכל בירושלים. והן מעשר עני, הבא בשנה השלישית והשישית לשמיטה[2].

ומיד אח"כ מתחדשת מצווה, השייכת לשנת השמיטה. מצוות 'שמיטת הכספים'.

פרשיות אלו מתחילות, בהכרזת משה רבינו - "בנים אתם לה'[3]". ומכוח עניין זה, באות מצוות ייחודיות אלו. שכן אנו בניהם של האבות, ובחר בנו ה'[4].

מתוך כך, עלינו לשמור על חלוקת השפע. חלק נשאר אצלנו, שאנו כבני האבות. אך חלק נוסף, ניתן לבניו של מקום. אלו הם הלוי, הגר, היתום והאלמנה[5]. במעשר ראשון הניתן ללוי, ומעשר עני הניתן לכל השאר.

אך אם אין אנו, שמים לבנו לכך. השפע עלול להיאבד[6].

ולכן מדגיש משה רבינו, שעם ישראל הינו ראוי להיות נאה[7]. ורק כך הוא ישמור על עניינו, כבניו של מקום. שכאשר האדם מכבד את עצמו, הוא יכבד גם את זולתו.

שכל מהותו של עם ישראל, להיות בניו של מקום. גם במראה החיצוני, וגם במהות הפנימית. הבאה לאדם, ע"י אכילת המאכלים הראויים לו. ובנוסף יש לשמור על כבוד האדם הפרטי, יחד עם כלל האומה. לכל פרטי אנשיה.

ובכך שהאדם מעלה את מעשרותיו, לחצרות בית ה'. הוא זוכה לראות את עבודת המקדש, ולמד ליראה את ה'[8]. ולאחר שלוש שנים שכאלו, בהם נתחזק האדם. הוא נותן בשנה השלישית והשישית, את המעשר הנוסף לאביוני העם. ובכך הוא בונה, קומה נוספת בקרבו. לא רק דאגה עבור נפשו, כי אם גם דאגה עבור האחר.

בסוף שני מחזורים שכאלו, באה השנה השביעית. אז משתווים, העניים והעשירים. וכולם יחדיו זכאים לאכול בשווה, מפרי הארץ. וכדי שאדם לא ישקע, בטובת עצמו. מזהירה התורה, גם על שמיטת החובות.

שכן בשנה זו, לא יחסר לאיש דבר. ברכת ה' באה לו, כשעשתה התבואה לשלוש השנים[9]. ובשנת השמיטה, הוא יכול לאכול כפי צורכו. מכל פירות הארץ. כך שהוא יכול לשמוט את החוב, מההלוואה שהלווה לחברו. ולא יהיה לו כל הפסד בכך. ואם הוא קונה עבד, עליו להעניק לו משלו. ממש כשם שהעניק ה' לנו, כשיצאנו ממצרים[10].

אך אם יקשה ליבו, ויאמצו. עלול הוא ליפול בעצמו, ולהזדקק לבריות[11].

ולא זו בלבד, אלא הוא אף עלול להחליף אדנות. כשיעדיף להיות, עבד לעבד. במקום להיות כבן, למקום. ולכן רוצעים את אזנו במרצע, כרמז למה ששמע בהר סיני - "כי לי בני ישראל עבדים[12]". ולא שמר על - "בנים אתם לה'".

ומקץ כל שבע שנים, מתעלים ישראל שוב. וחוזרים להיות, כבנים לה'. ואף העבדים, יוצאים בשמיטה לחירות. וכאשר העבד, דבק ברבו - הוא יוצא רק ביובל[13].

וכשם ש'קץ - שם לחושך[14]'. כך לא נאבד מאיש ישראל, התואר 'בן'. ואף אם זה נלקח ממנו זמנית, חוזר הוא לבסוף למקומו ולמעלתו. ממש כשם שהיה, עם אבותינו במצרים. כששבנו למקומנו ולמעלת אבותינו[15].

1 - דברים יד, ג- כא
2 - שם, כב- כט
3 - שם, א
4 - 'כי עם קדוש אתה', קדושת עצמך מאבותיך ועוד ובך בחר ה' - רש"י דברים יד, ב
5 - 'והלוי והגר והיתום והאלמנה', ארבעה שלי ארבעה שלך בנך ובתך ועבדך ואמתך. אם אתה משמח את שלי אני משמח את שלך - רש"י שם טז, יא
6 - 'עשר תעשר', מה ענין זה אצל זה אמר להם הקב"ה לישראל לא תגרמו לי לבשל גדיים של תבואה עד שהן במעי אמותיהן. שאם אין אתם מעשרים מעשרות כראוי, כשהוא סמוך להתבשל אני מוציא רוח קדים והיא משדפתן, שנא' (מלכים ב יט) 'ושדפה לפני קמה'. וכן לענין בכורים - שם יד, כב
7 - 'לא תתגודדו', לא תתנו גדידה ושרט בבשרכם על מת כדרך שהאמוריים עושין לפי שאתם בניו של מקום ואתם ראוין להיות נאים ולא גדודים ומקורחים - שם, א
8 - כי מציון תצא תורה. לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה - בבא בתרא כא. תוד"ה כי מציון
9 - וצויתי את ברכתי לכם בשנה הששית ועשת את התבואה לשלש השנים - ויקרא כה, כא
10 - 'וזכרת כי עבד היית', והענקתי ושניתי לך מביזת מצרים וביזת הים אף אתה הענק ושנה לו - רש"י דברים טו, טו
11 - 'מאחיך האביון', אם לא תתן לו סופך להיות אחיו של אביון - שם, ז
12 - ויקרא כה, נה
13 - 'עבד עולם', יכול כמשמעו ת"ל (ויקרא כה) ושבתם איש אל אחזתו ואיש אל משפחתו תשובו הא למדת שאין זה אלא עולמו של יובל (מכילתא) - רש"י דברים טו, יז
14 - איוב כח, ג
15 - הקדמת הרמב"ן לספר שמות

שו"ת קיץ

הרב שבתי יגל / הכולל הקהילתי רעננה

הרב יגל שליט"א מפרסם הפעם מפסיקותיו של הראשון לציון הגר"מ אליהו זצ"ל לחודש אלול

ימי רצון

ארבעים יום שמראש חודש אלול עד יום הכיפורים מסוגלים לתשובה יותר מכל ימות השנה כי הם ימי רחמים וימי רצון. ואף על פי שבכל השנה הקב"ה מקבל את בניו בתשובה, מכל מקום ימים אלו מובחרים ביותר, כי בראש חודש אלול עלה משה אל הר סיני לקבל לוחות שניות, וקבלת הלוחות היא אות והוכחה לכך כי ה' קיבל את תשובת ישראל ומחל להם על חטא העגל ושבירת הלוחות הראשונות. ונשתהה משה בהר ארבעים יום שבהם התפלל לה' שיסלח לעם ישראל. וביום הכיפורים אמר לו ה': "סלחתי כדברך" ונתן לו את הלוחות השניות, ומאז נקבעו ימים אלו כימי רצון, ונקבע יום י' בתשרי כיום סליחה ומחילה לישראל.

האר"י ז"ל כתב על הפסוק "ואשר לא צדה והאלהים אנה לידו ושמתי לך", ר"ת אלול, לומר כי חודש זה הוא עת רצון לקבל תשובה על החטאים שעשה בכל השנה, ורמז יש בפסוק שגם על השגגות צריך האדם לחזור בתשובה בחודש זה, כיוון שאדם נכשל בחטא בשוגג בגלל חטאים אחרים שעשה במזיד. (עיין לקשו"ע סי' קכ"ח).

דורשי רשומות אמרו: "ומל ה' אלהיך את לבבך ואת לבב זרעך" ר"ת אלול. (תשובה) , וכן "אני לדודי ודודי לי", ר"ת אלול (תפילה), וכן "איש לרעהו ומתנות לאביונים", ר"ת אלול (צדקה). רמז ל"תשובה תפילה וצדקה" שצריכין להרבות בהם בחודש זה.

"וידעת היום והשיבות אל לבבך כי ה' הוא האלקים" מסביר ר' אלעזר בזוה"ק, אם "ידעת היום" דהינו שתלמד תורה ותדע את הקב"ה, אז "והשבות אל לבבך" תוכל לשוב בתשובה באמת.

סליחות ושופר

נהגו הספרדים להתחיל בסליחות מב' אלול עד יום הכיפורים. ואשכנזים מתחילים לפני ראש השנה ועיין לקמן הלכות סליחות (עיין רמב"ם, הל' תשובה פ"ב ה"ו, ז).

בשעת אמירת הסליחות יש מהספרדים שנוהגים לתקוע תשר"ת בעת אמירת י"ג מידות. ויש נוהגים לתקוע בקדיש לפני "תענו ותעתרו" ויש שאין תוקעים כלל.

האשכנזים נהגו לתקוע בשופר מר"ח אלול עד יום הכיפורים. ותוקעים אחרי תפילת שחרית. יש תוקעים מיום א' דר"ח ויש מיום ב'. אם לא שמעו תקיעה בשחרית ישמעו בערבית (עיין טור תקפ"א. משנ"ב ס"ק ג). ולכל הדעות אין תוקעים בערב ראש השנה כלל (כה"ח שם ס"ק יג). תוקעים בשופר בחודש זה כדי לעורר את העם לתשובה, כי כן הוא טבע השופר לעורר ולהחריד, כמו שנאמר: "אם יתקע שופר בעיר ועם לא יחרדו" (עמוס ג ו). ותוקעים גם כדי לערבב השטן. טעם נוסף לתקיעות הוא שבר"ח אלול עלה משה לקבל לוחות אחרונות והעבירו שופר במחנה לאמר: "משה עלה להר". כל זה כדי שבני ישראל לא יטעו שוב במספר הימים כמו שטעו בתחילה ועשו עגל. והקב"ה נתעלה באותו שופר שנא': "עלה אלקים בתרועה" (פרד"א הובא בטור תקפ"א ועיין למשנ"ב ס"ק ג).

האשכנזים נוהגים החל מר"ח אלול לומר מזמור "לדוד ה' אורי וישעי" (ראה מד"ר ויקרא כ"א, ועיין מ"ב תקפ"א ס"ק ב' ה). יש אומרים בשחרית בלבד ויש אומרים גם במנחה ויש אומרים אותו גם בערבית. הנוהגים כגאון (במעשה רב נג) לא אומרים כן. אלה שאינם אומרים מזמור זה כדאי שיאמרו פרקי תהילים אחרים. הספרדים אומרים מזמור זה אחרי התפילה במשך כל השנה (מורה באצבע אות ל"ז).

צדקה.

"צדקה תציל ממות", ובודאי מצילה מהרבה דברים רעים אחרים על כן טוב ליתן צדקה בכל עת ובמיוחד בחודש אלול.

הנותן צדקה בכל השנה כולה לא יתן יותר מחומש מנכסיו. אך הנותן צדקה על מנת לכפר על חטאיו יכול לתת יותר מחומש.

תיקונים בחודש אלול

יש נוהגין לומר תהלים בצבור או ביחיד בימים אלו, כיוון שיש בכוחם של מזמורי תהלים להכניס בלב האדם אהבת ה' ויראת שמים. ונוהגים לומר עשרה מזמורים בכל יום, כדי שיוכלו לגמור את כל ספר תהלים פעמיים עד ראש השנה, שיש בהם מזמורים כמנין "כפר" (מטה אפרים סי' תקפא סע' ח מ"ב ס"ק ג).

נהגו חכמי ירושלים ללמוד "ספר תיקוני זוהר" כל יום כפי יכולתם. העיקר בזה להתחיל בראש חודש אלול ולסיים ביום כיפור את שבעים התיקונים. יש נוהגין לסיים את הספר לפי החלוקה בספרים המודפסים לפי ימי החודש אך אין חלוקה זו מחייבת. (כה"ח תקפא ס"ק ז).

יש נוהגים לכתוב מכתבי ברכה בחודש אלול שבהם מברכים איש את רעהו להכתב ולהחתם בספר חיים טובים. ויש המוסיפים ברכה זו בכל מכתב שכותבים בימים אלו. ותכלית עניין זה לקבוע בליבנו את התפילה על חברינו ולא רק על עצמנו, ולהרבות אהבה ואחוה שלום ורעות (מטה אפרים סי' תקפא סע' ט. עיין כה"ח שם ס"ק חי ובאר היטב שם ס"ק י).

אנשי מעשה נוהגין לבדוק בחודש זה תפילין ומזוזות שלהם ולתקן את הטעון תיקון (מט"א י).

טוב וישר בכל לילה ולילה מראש חודש אלול עד יום הכיפורים לפני השינה שיפשפש אדם בדרכיו ובמעשיו לראות אם טובים הם אם לאו. ואם מעשיו טובים, יחשב במה אפשר לשפר אותם. ואם לאו - "יעזוב רשע דרכו", יאמר "וידוי" וישוב אל ה'. ובאמת שצריך האדם לעשות כן בכל לילה ולילה מלילות השנה כמעשה הצדיקים שנקראו "מארי דחושבנא", ולפחות ישתדל לעשות כן בארבעים יום אלו (דברי

החיד"א במורה באצבע רמג, הובאו בכה"ח תקפא ס"ק כד).

בכ"ה אלול החלה בריאת העולם, ובראש השנה נברא אדם הראשון. בו ביום חטא ונידון ונמחל לו. לכן טוב לקרוא מכ"ה אלול עד ראש השנה את פרשת הבריאה, בכ"ה באלול יקרא מ"בראשית" עד "יום אחד", ובכל יום יקרא פרשת הבריאה השייכת לאותו יום עד ראש השנה שבו יקרא פרשת יום השישי (כה"ח שם ס"ק כא. ברכי יוסף סי' תקפא סע' יט).

ראוי שילמדו התוקע והמקריא קודם ראש השנה את הלכות התקיעה והשופר שידעו לבדוק את השופר אם כשר הוא. וגם אם תהיה טעות בתקיעות - ידעו כיצד לתקן, מתי יש לחזור ומתי לא, ואם צריך לחזור, מהיכן צריך לחזור וכדו' (ועיין משנ"ב תקפא ס"ק יא וכה"ח טל).

תעניות

רבים נוהגין להתענות בעשרת ימי תשובה (רמ"א ס"ע ב), ויש המקפידים להתענות עשרה ימים שלמים. מכיוון שבעשרת ימי תשובה יש רק ששה ימים שמותר להתענות בהם, שהרי אין מתענים בשני ימי ראש השנה, לא בשבת שובה ולא בערב יום הכיפורים, על כן מתענין ארבעה ימים בתקופה שלפני ראש השנה, ועדיף להתענות בימים ב' וה' אך אפשר להתענות בכל יום מימות השבוע חוץ מיום שישי (שו"ע שם סע' ב. כה"ח שם ס"ק הן. כה"ח תקסב ס"ק יד משנ"ב תקפא ס"ק ו).

נראוי להתענות בערב ראש השנה עצמו (ועיין לקמן בדיני ערב ראש השנה).

בתעניות אלו כשצריך להשתתף בסעודת מצווה, יכול לאכול באותו יום ולהתענות ביום אחר במקומו. וכן אם יודע שתהיה לו סעודת מצווה, יתענה לפני כן במקום יום זה (עיין לרמ"א שם ולחונים עליו).

תעניות אלו אינן חובה על האדם, ועל כן מי שעל ידי התענית ימנע מלימוד תורה, עדיף שילמד תורה ולא יתענה. וכן מי שגופו חלש, אין לו להתענות, כדי שיוכל לצום בצום גדליה וביום כיפור (אחרונים).

הרוצה להתענות "תענית יחיד" צריך שיקבל התענית בסוף תפילת מנחה יום לפני הצום, לפני "יהיו לרצון" האחרון. וטוב לומר את הנוסח המודפס בסידורים (שו"ע תקסב סע' ו). ואם שכח לקבל את התענית, יכול לקבלה אחר כך אפילו בין השמשות כל זמן שלא התפלל ערבית (עיין לעיל דיני תענית יחיד). יש אומרים שאם רגיל לצום בעשרת ימי תשובה, אין צריך לקבל הצום במנחה שלפניו (עיין לשו"ע תקסב ס"ע ב ולחונים עליו).

סיפור לשבת

12 כפול 3 +

את הסיפור הבא סיפר הרב חיים זאיד שליט"א:

המעשה אירע במעונה של משפחה חרדית המתגוררת בקרית הרצוג בבני ברק. משפחה זו תכננה יציאה לנופש בבית מלון. אבי המשפחה, אדם ירא שמים המקפיד על קלה כחמורה, בירר במשך זמן רב על מספר מלונות בארץ, ובדק האם הם אכן מתאימים לרוח משפחתו, ולבסוף סגר האב עם אחד מבתי המלון, שהיה מיועד גם לציבור החרדי. המלון אפשר הפרדה מלאה וצניעות בשעות פעילות הבריכות, אוכל בכשרות מהודרת ואווירה רוחנית ראויה. העסקה נסגרה והאב שילם בכרטיס אשראי עבור ארבעה ימי נופש סך של שנים עשר אלף ש"ח. חופשת הקיץ החלה, ותאריך הנופש הגיע. בני המשפחה הנרגשים קמו עם שחר, התפללו, סעדו לבם, הכניסו תיקים ומזוודות למכונית והחלו בנסיעה לחופשה. לאחר מספר שעות נסיעה הם הגיעו אל היעד. המזוודות הורדו והם שעטו בשמחה אל "לובי" בית המלון. בעודם ממתינים בלובי לקבלת מפתחות החדרים, רואה האב למול עיניו מראות שהבהירו לו כי גדרי הצניעות אינם נשמרים במקום, כפי שהובטח... הוא ניגש למנהל המלון ושאל: 'סליחה, הלא אמרתם שזה נופש לציבור החרדי?!' המנהל התנצל: 'אמש, בשעת לילה מאוחרת, הגיעה לכאן משפחה שנתקעה ללא בית מלון. אך אל דאגה, עוד היום הם ישובו לביתם'. 'טוב, אם הם עוזבים הערב, אני מוכן להתפשר' - הודיע האב.

הילדים הנרגשים עלו במעלית, נכנסו לחדרים הממוזגים ורצו אל המרפסת לצפות בנוף. 'אבא! בוא תראה את הבריכה, איזה גדולה!' - אומר אחד הילדים. האב מגיע למרפסת, ומזדעזע ממראה עיניו; הבריכה אמנם ניתנת בשעות נפרדות לגברים ולנשים, אך כל אורחי המלון והצוות יכולים לצפות בבריכה בכל רגע! הוא לא יכול היה לחשוב שילדיו יכשלו ב'לא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם'. אך זה לא הסוף... כשירדה המשפחה אל חדר האוכל, היא מגלה כי האוכל אינו בכשרות שהובטחה להם. הנופש במלון אכן היה מיועד לחרדים, אך כיוון שהמלון לא מילא את

המשך בעמוד הבא...

מכסת האנשים הרצויה, נפתחו שעריו גם לציבור הרחב...
מספר הרב זאיד: האב התקשר אלי מיד, ושאל מה לעשות. השבתי לו כי זהו ניסיון קשה, אך ודאי ראוי לעזוב מיד את בית המלון. האב הוסיף להסביר את התלבטותו, שהרי אם יעזוב את המלון, הוא מאבד את כל הסכום הגדול ששילם, ללא קבלת החזר. אמרתי לו: כי אני בדיוק בדרך לנהריה אל הצדיק רבי דוד אבוחצירא שליט"א, ואספר לרב על כך. אמרתי לו: 'יש לך ניסיון גדול, ואם תעשה מסירות נפש לכבוד ה' - לא תפסיד'. האב, שהיה יר"ש, החליט כי הוא מוכן לוותר על שנים עשר אלף ₪, ובלבד שילדיו ומשפחתו ישמרו על קדושת נפשם וטהרתה. הוא כינס את בני המשפחה והסביר להם בנחת את הבעיות שצצו בבית המלון, וכי אין לה' נחת רוח מנופש שכזה. לבני המשפחה היה קשה מאוד עם הבשורה, אך הם הבינו כי אין מה לעשות במקום הזה, והשלימו באהבה עם ההחלטה. הם ארזו את חפציהם וחזרו לביתם שבבני ברק...

הרב זאיד: באותו לילה סיפרתי זאת לרבי דוד אבוחצירא שליט"א. רבי דוד התפעל כל כך, ואמר: 'ה' יחזיר להם פי שלוש!' מיהרתי להתקשר לאב וסיפרתי לו על הבטחת רבי דוד. האב שמח ובישר זאת למשפחתו, שעמדה בניסיון בגבורה. לאחר חודש ימים מתקשר אלי האב ומספר לי: 'הרב זאיד, אתה לא תאמין! לפני 4 שנים נגנב לי רכב, וחברת הביטוח טענה כי לא תשלם לי על כך, מאחר שבדיוק ביום הגניבה נגמר לי הביטוח. אני טענתי שהם טועים, כי הביטוח נגמר למחרת, אך למרות טענותיי - לא קיבלתי מהם דבר. והנה, היום הם התקשרו אלי והודו כי הייתה להם טעות. הם התנצלו, והעבירו לחשבוני סך 36,621 ש"ח. הברכה של רבי דוד אבוחצירא ממש התקיימה!" שמחתי על כך מאוד, אך אז המשיך האב: "אבל רבי דוד הבטיח שאקבל פי 3. אם כן, הייתי אמור לקבל רק 36,000 ש"ח, ומדוע קיבלתי עוד 621 ש"ח?" הרב זאיד: נדהמתי משאלתו, אך אמרתי לו שייחשב גם כמה עלה לו הדלק הלוך וחזור, וכמה הוצאות הוציא בדרך לקניות, כי בוודאי ה' מחזיר על מסירות נפש עד השקל האחרון. הוא הוציא את חשבון ההוצאות ונדהם לגלות: 300 ש"ח הוציא על דלק ו-320 ש"ח על קניות בסופר בדרך למלון. מדהים! ביחד- 620 ₪. "אבל אם כך, הייתי צריך לקבל החזר משמיים של 36,620 ש"ח ומדוע קיבלתי עוד שקל אחד?!" התפלא באוזניי. אמרתי לו שינסה להיזכר, אולי קנה עוד משהו קטן. הוא חשב מעט ואז נעצרה נשימתו: "נכון! זה מדהים! טרם נסיעתנו למלון קניתי לבני ארטיק שעלה שקל בקיוסק ליד ביתי... התפעלתי אף אני מההשגחה ואמרתי לו: "ראה כיצד בורא העולם לא נשאר חייב, ומשלם למי שמוסר נפש עבורו!" אל לא לאדם לדאוג מאיבוד כספו לצרכי מצווה. כשהקב"ה רואה מסירות נפש לכבודו - לא ייתן לו להינזק!

(ברכת דוד/ הרב חנניה צ'ולק שליט"א)

שביבים / שאול שיף

הרכב הזה שלך...

סיפר הגה"צ אב"ד סאנטוב שליט"א:

חתני הרב יצחק יקותיאל האגער שליט"א סיפר לי סיפור נפלא. לפני שנים נזדמן לו לשבות בעיירה מאנסי, והתפלל בשב"ק באיזה בית מדרש. בהיכנסו, ניגש אליו אדם אחד וקידם אותו בברכת "שלום עליכם" ושאל אותו לשמו ושם משפחתו, וכאשר השיב חתני ששם משפחתו הוא "האגער", שאלו הלה שמא הוא מכיר אדם אחד שגר בבני ברק ושמו "ר' ישראל האגער" [לימים האדמו"ר מוויז'ניץ שליט"א בקרית וויז'ניץ בני ברק], ואם יש ביניהם איזה קירבה. אישר לו חתני, שאדם זה הוא אכן ממשפחתו. וכאשר שאל אותו חתני אם הוא מכיר אותו, השיב האיש שאינו מכיר אותו אישית, אך הוא חייב לו הכרת טוב מיוחדת. ואז סיפר האיש לחתני סיפור נפלא, וכך סיפר: לפני הרבה שנים היה לו בן שלמד בישיבה אחת בארץ ישראל,והבן הזה היה בחור חלש ר"ל, ובאותה תקופה יצא לו לבנו הבחור להכיר את ר' ישראל הנ"ל, והתחיל להסתופף לעתים בצל קורתו ביחד עם עוד בחורים שהיו צריכים למשענת ברוחניות.

אמנם עם הזמן, התחיל בנו הבחור לאבד כל טעם ברוחניות רח"ל, והתחיל להתדרדר מטה מטה, עד שכבר לא רצה להישאר בישיבה. כאשר הבחור שח לר' ישראל אודות מצבו הרוחני הירוד, ניסה ר' ישראל להשפיע עליו בכל כוחו שכן יישאר בישיבה, שכן ידע נאמנה, שמחוץ לכותלי הישיבה אחת דתו רח"ל... אך עם כל הרצון הטוב, והשתדלויותיו המרובות שוב ושוב לדבר על לבו, לא עזר לו כלום, והבחור החליט לעזוב את הישיבה ויהי מה. יום אחד שאלו ר' ישראל: "מה עוד אני יכול לעשות כדי שתישאר בישיבה? - איזה דבר תרצה לקבל בעבור זה שתישאר בישיבה". השיב הבחור ששום דבר לא יועיל כבר, כי הוא בשלו, שהוא הולך לעזוב את הישיבה. שאלו ר' ישראל: "ואם תקבל ממני רכב , האם זה יספיק לך שבעבורה כן תישאר בישיבה?". חייך הבחור ואמר בשחוק: "בסדר! אם אתה קונה לי רכב אני נשאר בישיבה"... המשיך האב לספר: לאחר כמה ימים קרא ר' ישראל לבני הבחור הזה, ואמר לו

שהוא רוצה ללכת לטייל עמו. כמובן שהבחור שמח מאד על זה, והתחיל ללכת עמו לטיול. פתאום עצרו ברחוב, ור' ישראל הוציא מכיסו מפתחות ומסרם להבחור, והראה לו על רכב אחד שחנה שם ברחוב, ואמר לו: "הנה, הרכב הזה הוא שלך"... הבחור הסתכל בעיניים תמהות ולא הבין מה קורה שם, והרבי הסביר לו בפשטות: "הרכב הזה הוא שלך - אני קניתי לך את זה ותשתמש עם זה בבריאות... הבחור לא האמין למה שהוא שומע, ברם הוא לא הרגיש בנוח מזה, ולא היה נעים לו לקחת את הרכב, כי ידע שאינו בעל יכולת והוא אינו משופע באמצעים כדי לקנות לו כזה דבר יקר, אך ר' ישראל שהבין מיד מה מונע מהבחור לקחת את המפתחות, אמר לו: "זה בסדר - אני דאגתי להכסף - קח נא את הרכב בתשואת חן"... ממשיך האב לספר: בני הבחור אכן נשאר בישיבה, ומאז הרגיש רצון עז להשתפר, הוא הבין כנראה והרגיש שר' ישראל עשה בשבילו דבר חזק מאוד, והוא קיבל מזה חיזוק גדול - וגם הרגיש שצריך להכיר לו משהו טובה על כך - ולאט לאט החל להשתפר, והתחיל ללמוד ולהתפלל יותר חזק, וגם נסע לעתים עם הרכב שלו, ולאחר תקופה זכה בע"ה לעלות מעלה מעלה, עד שזכה להינשא לאשה כשרה והקים בית חסידי לתפארת, וכהיום הוא אברך טוב שלומד ומתפלל ועובד את ה' כראוי... האב סיים את סיפורו ואמר לחתני בהתרגשות: הנה ר' ישראל הזה - בזה שקנה את האוטו לבני, הציל את חיין ברוחניות ובגשמיות, ואכן אני חייב לו הכרת הטוב מיוחדת.

["נועם שיח"]

■ מזל טוב! הדירה שלך

קראתי עוד ב"נועם שיח":

אחד ממכרי הקרובים סיפר לי עובדא שהתרחשה לאחרונה כאן בעירנו לייקווד, ושמע את כל הפרטים המדוייקים באופן אישי מבעל העובדא, וכך סיפר: בעל העובדא התגורר בדירה שכורה עם משפחתו הברוכה בלעה"ר. יום אחד הודיע לו בעל הדירה כי הוא צריך את הדירה לעצמו להתגורר בה, ומבקש הימנו להתפנות בהקדם מהדירה. השוכר פנה לחפש בדחיפות דירה אחרת, אמנם הדבר עלה לו בקושי גדול, כי רוב הדירות היו קטנים מידי ביחס למשפחתו הגדולה, ומה שכן התאים בשבילו, לא עלה בידו להגיע עם בעלי הדירה לסיכום ברור.

האיש הזה מצא את עצמו מצד אחד בלא דירה להתגורר בה, כשמצד השני עומד בעל הבית - בעל הדירה - ומכה על קודקודו ואומר לו צא מן הדירה שלי!" - ואמנם ידועים דברי חז"ל שאמרו (מס' פסחים דף פ"ו ע"ב) "כל מה שאומר לך בעה"ב עשה חוץ מ'צא'" - אבל לאיש הזה לא הייתה ברירה אחרת, מאחר שהבעה"ב אף התרה בו באמרו שאם עד תאריך פלוני הוא לא מתפנה מהדירה, הוא יוציא את חפציו מחוץ להדירה ויזרקנו החוצה על טפיו וילדיו לרחובה של עיר... לאחר מחשבה מעמיקה, הגיע מיודענו השוכר להחלטה שבנסיבות אלו אין לו ברירה כי אם לחשוב על קניית דירה חדשה, וכשעשה לעצמו חשבון איזה סכום יש בידו שהוא יכול לשלם על הדירה שתתאים למשפחתו הברוכה, הגיע לסכום של ארבעה מאות ועשרה אלף דולר, שבסכום זה יתאפשר לו לקנות דירה מרווחת לשכן את משפחתו. אמנם לאחר בירור יסודי, נוכח לדעת שבלייקווד אין לו את האפשרות הזאת לקנות דירה בסכום זה, ולכן החליט לחפש מחוץ ללייקווד.

הוא התחיל לברר בעיר "דג'אקסון" (Jackson) הסמוכה ללייקווד, ושם מצא דירה שבעליה מבקשים עבורה לכל הפחות ארבעה מאות אלף דולר אך מאידך הם רוצים למוכרה לכל המרבה במחיר. מיד רץ האיש הזה, והכניס הצעה על סך ארבע מאות ועשרה אלף דולר בתקוה שהדירה תישאר בסכום זה והוא יוכל לקנותה, שכן, כאמור, היו לו רק ארבעה מאות ועשרה אלף דולר. אך לאחר כמה ימים, כאשר בדק את ההצעות, ראה שמציעים כבר לקנות את הדירה בארבעה מאות ושמונים אלף דולר, ולכן משך את ידו הימנה, והסיח דעתו מקניית הבית הזה מאחר שאין בידו את הסכום לקנייתה. באחד הימים מתקשרים אליו, ועל הקו היה המתווך של הדירה, וברוב התרגשות הוא אומר לו "מזל טוב! הדירה שלך היא"... מיודענו פקח את עיניו ושאל את המתווך בתמיהה "הלא אני הצעתי את ההצעה הנמוכה ביותר, כיצד יתכן שהדירה היא שלי?" אך המתווך הרגיעו ואמר לו, "הֵי יֵה רגוע, הדירה היא שלך ואין לך מה לדאוג". אך האיש הזה כלל לא נרגע, משהו לא היה כאן כשורה בעיניו, ולכן לחץ על המתווך שיספר לו ויסביר לו בדיוק כיצד הדירה היא שלו אף שלא הציע סכום גבוה יותר ממה שהציע בתחילה. אמר לו המתווך בוא ואסביר לך: הדירה שייכת לזוג גויים שחורים שנפרדה אצלם החבילה, וכשפנו לבית המשפט לסדר את ענייני הממונות, פסק השופט שהאישה היא הבעלים של כל הנכסים, והכריחו את הבעל לטפל ולטרוח במכירת הנכסים ובהעברת דמי המקח לרשות האישה. אך הגוי עשה מאמצים להערים על אשתו כדי שלא תרוויח הרבה, ולכן החליט שהוא ימכור את הדירה לזה שהציע את ההצעה הנמוכה ביותר! והיות ואשתו אינה יודעת מה היה גובה ההצעות, שכן כאמור הטרחה במכירת הדירה הוטל בבית המשפט עליו ולא עליה, לכן היה יכול לעשות כאוות נפשו, ולכן היות שהצעת את ההצעה הנמוכה ביותר - זכית אתה בדירה...

■ מטפסים ונופלים...

הגאון רבי אריה שכטר זצ"ל סיפר על פגישתו המיוחדת עם מרן ה'חזון איש' כשבועיים לפני פטירתו. 'כשהגעתי לבית מרן' - מספר ר' אריה - 'מצאתי את דלת הכניסה נעולה.

החלטתי לנסות את מזלי דרך החלון שהיה בחצר הבית. כשהגעתי לחלון נפגשו עיני בעיני מרן החזון איש ששכב באותה עת על מיטה במרפסת ביתו. הביט בי החזון איש ושאל: 'מי זה? אריה?!', 'כן' - עניתי, והוספתי שדלת הכניסה סגורה ואינני יכול להיכנס אל הבית. 'החזון איש הציע לי שאטפס דרך המרפסת ואכנס. מיד עשיתי כהצעתו וניסיתי לטפס דרך המרפסת, אלא שבגדיי נתפסו במרפסת, והקשו עלי את מלאכת הטיפוס. וכך כמה פעמים טיפסתי ובגדיי שוב נתפסו בגדר התיל שהיתה כרוכה סביב מעקה המרפסת, וכל אותה עת החזון איש מביט בניסיונותיי הרבים להיכנס את ביתו הקדוש. בשלב מסוים אמר ה'חזון איש' בנעימות מיוחדת שכה היתה אופינית לו, 'אריה! צריך לזכור שכאלה הם חייו של יהודי עלי אדמות, מטפסים ונופלים, מטפסים ונופלים, ועוד פעם מטפסים ונופלים, ועוד פעם... ומי שרוצה באמת להגיע אל המטרה, יגיע ויגיע...'

ובענין זה מסופר שבחור אחד בא אל מרן הסטייפלער זצ"ל,

והתאונן בפניו: 'רב'ה! אני נכשל מאד, ויש לי הרבה נפילות' שאל אותו הסטייפלער: 'ולפעמים אתה מנצח?', המשיך אותו בחור בטון המתלונן: 'אבל אני נכשל הרבה פעמים'. ושוב שאל אותו הרב: 'אבל לפעמים אתה מנצח?'

אך הבחור כלל לא ענה על שאלתו של הסטייפלער וחזר על מצוקתו: אבל הרב, כישלונותיי רבים מהצלחותיי!' גם הפעם לא שת הסטייפלער למצוקתו של הבחור, ושוב שאל אותו: 'לפעמים אתה גם מנצח?' או אז ענה לו הבחור: 'כן, הרב! לפעמים יש לי גם ניצחונות'. 'אם כן' - אמר לו הסטייפלער - 'לך בכוחך זה, תתעודד מהניצחונות, ואל תשבר מהנפילות'.

(וקראת לשבת עונג)

הגאון השר רבי שמשון ווערטהיימער זצ"ל

הגאון רבי שמשון נולד בווארמס שבאשכנז בי"ד אד"א שנת תי"ח לאביו הג"ר יוסף יוסל ווערטהיימער, שהיה גדול בתורה ומפרנסי הקהילה דשם. חסה בצל התורה - בישיבת ווארמס ופראנקפורט.

בהגיעו לפרקו נשא את בת הג"ר יצחק ברילינס אב"ד מאנהיים. בשנת תמ"ד, נענה לקריאת רבי שמואל אופנהיים - סוכן בית קיסר אוסטריא ליאפאלד הראשון - ועבר לדור בווינא, כשרבי שמואל ממנהו לנהל את עסקיו המסועפים. ההצלחה האירה לו פנים, עד הגיעו לפני כס הקיסר, שנתרשם ממנו מאוד, מיושרו ונאמנותו, וראה כי את כל אשר הוא עושה ה' מצליח בידו, ויט אליו חסד עד שלימים הפקיד אותו על כל אוצר בית המלכות. בתפקיד זה נשא - משך כט"ו שנים - תחת מלכותם של קיסרי אוסטריא. במשך אותה תקופה, נתעלה גם בתורה וביראה הלוך וגדל, עד שתורה וגדולה נתאחדו על שולחנו. רבי שמשון ראה במשרתו זו שליחות לטובת אחיו בני ישראל.הוא הרבה להשתדל עבורם כפי שידוע, בהשיגו להם זכויות היתר לגור בווינא, והציל קהילת ראטענבערג מגירוש, ועוד רבות כיוצא באלו. רבינו שמשון נסתלק לבית עולמו ביום י"ז מנחם אב שנת תפ"ה בהיותו בן ס"ז שנים.

יכלה הנייר, ולא יכלו חסדיו המרובים אשר עשה עם אחיו בני ישראל. מעולם לא ראה בשביל עצמו את הונו ורכושו הרב, אלא פיזר נתן לאביונים ולכל נצרך שנקלע לביתו, שהיה פתוח לרווחה לכל, וזה היה נר לרגליו, וכפי שמספר עליו בספה"ק "זקן ביתו" עמ"ס אבות (להרה"ק רא"צ מקאמארנא), דמשום מעשה שהיה, הוכרח פעם רבי שמשון לבאר לפני המלך בטוב טעם דברים כדרבונות, שכל נכסיו אינם שלו, שהרי "אינם הולכים עמי אחר פטירתי, והם בודאי אינם שלי, כי מי יודע מי שיקום אחרי ויקח את הכל". בהוסיפו, שכספו שלו זה רק "מה שנתתי צדקה, שזה המעות הן שלי דווקא לעולם ועד, ולא יכול שום אדם בעולם ליקח ממני זה המעות..." (ראה שם המעשה בארוכה, פ"ב מי"ג אופן ח').

הירבה לתמוך ולשלוח ממון הרבה אל הישוב היהודי בארה"ק, עד שהכתירוהו בתואר "נשיא א"י". [מתוך גיליון ליז'ענסק]

הזלזול הציני שנשזר בקולו של השדכן לא נעלם מאוזניו הרגישות. גם המבטים פצעו את נפשו. 'יודע אני את פרק 'אלו מציאות' על בוריו', ענה בנעימות, משתדל לגייס שרידים של כוחות נפש כדי להמשיך בשיחה, 'אף כתבתי עליו 'חידושי תורה' במחברתי'. השדכן פרץ בצחוק. צחוק מצמרר, צחוק שנובע מהמחוזות האפלים בנפשו של האדם. צחוק מר מלענה... והצחוק הזה ננעץ כחיצים וכחרבות בלב הדווי, משבר אותו לרסיסים. מאז אותה פגישה אומללה, השתנו חייו.

הצחוק הנורא המשיך להדהד באוזניו, לרדוף אחריו. הדיו של הצחוק מחקו לחלוטין את הביטחון העצמי, העלימו את כוח הרצון, דכאו את נשמתו עד לעפר. הוא לא היה מסוגל יותר לכלום. עזב את הישיבה, הסתגר בד' אמותיו ולא מצא טעם להמשיך לחיות...

בעלון 'מרבים שלום' הובא סיפור אמיתי ומצמרר, המלמדנו עד כמה מילים יכולות להרוס ולהטיל ארס מפעפע, ומאידך איך אפשר להתמקד בטוב ולבנות עולמות. המעשה היה בבחור חלש מבחינה לימודית, את שנות ילדותו הוא עבר בקשיים גדולים של קשיי למידה וריכוז ונאבק משנה לשנה בכח הרצון העצום שהיה בו להמשיך ולהתעלות. לצד זאת היה לו לב זהב והיה אהוב על הבריות. כך צעד אחר צעד התקדם עד שהגיע לישיבה גדולה וגם שם הפער היה גדול בין הבחורים ועל אף שהיה לו מקום של כבוד בין הבחורים. הם אהבו אותו, העריכו את מידותיו התרומיות, אבל הוא לא הסתפק בכל אלו. שאף בכל לבו להיות תלמיד חכם. השתוקק להגות בתורה, לזכות להבין את הוויות דאביי ורבא. להתפלפל בחידושים ובסברות. להתייגע...

המשגיח ראה בצרת נפשו והשיאו בעצה נבונה. הוא יעץ לו להמשיך ולהשקיע את כל כולו, אבל בפרק אחד בלבד. להתחיל ללמוד את פרק 'אלו מציאות', ולהמשיך להתעמק בו, ורק בו. להתפלפל ולהגות בסוגיות, ולא להרפות. להיות בבחינת תלמיד חכם אמיתי, אבל בפרק הזה, האחד.

הוא קיבל את העצה כי נבונה היתה. למד את פרק 'אלו מציאות', שינן והתאמץ להבין, וכשסיים - התחיל אותו שוב. ההר היה גבוה, אבל כל פסיעה קידמה אותו אל הפסגה והוא טיפס בכל כוחותיו. התייגע להבין לעומק, ככל יכולתו. לא התייאש. ההצלחה נסכה בו עידוד וכוחות נפש, הלימוד העניק לו סיפוק רוחני עצום. הרוותה את נשמתו. הפרק הזה, אותו ידע על בוריו, היה עוגן ההצלה שלו. הוא זוכה להגות בתורה, שאיפת חייו מתגשמת.

קול ששון וקול שמחה החל להישמע בקרב חבריו לישיבה, וטוב הלב המפורסם שלו מצא כרי פעולה נרחבים. הוא היה מברך את החתנים בכל לב, מפזז ומכרכר לפניהם, מצהיל פנים, משתתף בשמחתם בכל מאודו. אבל כשמרבית החברים נישאו ובנו את בתיהם, ורכבת החיים המשיכה לדהור, הזמן לא עצר מלכת. חבריו ערכו בריתות והובילו ילדים אל ה'חיידר', צעירים ממנו נישאו והקימו בתים, והוא המשיך להמתין על ספסל הישיבה. הוא ופרק 'אלו מציאות'. הוא נשאר להמתין, ולקוות בכל לבו כי תמצא המשפחה שתביט על חצי הכוס המלאה שיש בו, ולא רק על זו הריקנית... עד לאותה פגישה אומללה עם שדכן, בחתונה של בחור צעיר מהישיבה. השדכן עמד באחת מפינות האולם, משלב זרועותיו בנחת ומשלח מבטים מלאי עניין בבני הישיבה. מישהו מידידיו יעץ לו לגשת ולהציג את עצמו. 'משיחה קצרצרה איתו לא תוכל להפסיד', כך אמר, ודחק בו לגשת אל השדכן המהולל. לא תוכל להפסיד... הוי, כמה קצר רואי עלול להיות מבטו של אדם... הוא ניגש בחביבות והציג את עצמו. 'שמוע שמעתי עליך', הגיב השדכן בניד ראש וסקר את הבחור בחוסר סימפטיה מכף רגלו ועד קודקודו, 'אז מה, ללמוד יודע אתה? הוא התבלבל. הזלזול

הציני שנשזר בקולו של השדכן לא נעלם מאוזניו הרגישות. גם המבטים פצעו את נפשו. 'יודע אני את פרק 'אלו מציאות' על בוריו', ענה בנעימות, משתדל לגייס שרידים של כוחות נפש כדי להמשיך בשיחה, 'אף כתבתי עליו 'חידושי תורה' במחברתי'. השדכן פרץ בצחוק. צחוק מצמרר, צחוק שנובע מהמחוזות האפלים בנפשו של האדם. צחוק מר מלענה... והצחוק הזה ננעץ כחיצים וכחרבות בלב הדווי, משבר אותו לרסיסים. מאז אותה פגישה אומללה, השתנו חייו. הצחוק הנורא המשיך להדהד באוזניו, לרדוף אחריו. הדיו של הצחוק מחקו לחלוטין את הביטחון העצמי, העלימו את כוח הרצון, דכאו את נשמתו עד לעפר. הוא לא היה מסוגל יותר לכלום. עזב את הישיבה, הסתגר בד' אמותיו ולא מצא טעם להמשיך לחיות. ידו של המשגיח קצרה מלהושיע. בפיו לא נמצאו מלים שיוכלו לחבוש את פצעי לבבו של תלמידו האומלל. ישב מולו כמחריש, משתתף בכאבו, ולבסוף הובילו אל הקודש פנימה, ליטול עצה וברכה אצל מרן בעל ה'קהילות יעקב' - ה'סטייפלר' זצוק"ל. בחדרו של הסטייפלר סיפר המשגיח את הסיפור מתחילתו. סיפר על כח הרצון העצום שלו, על מאבק אדיר מול קשיים. סיפר על פרק 'אלו מציאות' שנקנה בדם ובדמע, ועל מלים פוצעות וצחוק הרסני שהשחיתו כל חלקה טובה ושיברו את הנפש לרסיסים. הסטייפלר ביקש להישאר ביחידות עם הבחור. מבעד לדלת שנותרה פתוחה קמעה, שמע המשגיח את שיחו ושיגו, וחיל ורעדה אחזתהו.

הסטייפלר נטל את ידו של הבחור ואמר לו: מבטיח אני לך, כשאתה יושב ללמוד את פרק 'אלו מציאות', הרבונו של עולם עוזב את ה'קהילות יעקב' ואת ה'אבי עזרי' ורוצה לשמוע רק אותך. כשאתה פותח את הגמרא שלך ומתחיל ללמוד, התורה שלך חשובה אצל ה' יותר מהשיחות ומהשיעורים כלליים שאומרים בכל הישיבות הקדושות. התורה שלך ראויה להערכה הרבה יותר. כשאתה לומד את 'אלו מציאות' אתה חשוב יותר מכל ה'תלמידי חכמים'... הבחור החריש, מביט בעיניים קמות בסטייפלר, שהמשיך והסביר: אין דבר יקר בעיני ה', יותר מתורה שנלמדת בלב שבור. אין יקר בעיני ה' יותר מתורה שנלמדת בעמל ובהתגברות על קשיים וניסיונות. אין יקר יותר מהתורה שלך. הבחור יצא מביתו של הסטייפלר, ויצא גם מהדיכאון המר שאיים להטביע אותו. חייו השתנו בשנית. בתוך תקופה לא ארוכה זכה להקים בית, העמיד משפחה לתפארת וגידל דור ישרים מבורך. היה אב מסור לילדיו וזכה לרוות נחת יהודי אמיתי, כשבניו וחתניו כשתילי זיתים סביב לשולחנו. הוא היה מקפיד לקבוע עיתים לתורה, כשמילות העידוד הנפלאות של הסטייפלר ממשיכות להתנגן באוזניו, לרפד את נתיב חייו, לחבוש את פצעי לבבו: 'אין דבר יקר בעיני ה' יותר מתורה שנלמדת בעמל ובקושי. אין יקר יותר מהתורה שלך'! מילים שעלולות להרוס. מילים שמסוגלות לבנות. מילים שבנו עולמות!!

(מתוך האמנתי ואספרה)

שמור ושמעת

/ הרב שמעון ממן שליט"א

"שמור ושמעת את כל הדברים האלה" מבאר רבינו אור החיים הקדוש, כי בא לרמוז שלא יאמר האדם, למה לי ללמוד שמועה זאת, אחר שעמדתי עליה וידעתי את ביאור המצוה בשלימותה. ולכן אמר "שמור" להורות שגם אחר ששמרת את המצוה, ועל כרחך בהקדם ידיעתה על בוריה היאך יקיימנה - בכל זאת "ושמעת", מצוה עליך לשמוע שוב את עניני המצוה, ולהתעמק בביאור פרטי המצוה.

עוד ביאר, ע"פ מה שאמרו רז"ל, שמצוה שא"א לקיים אותה למעשה, יכול לעסוק בביאור ענין המצוה, ומעלה עליו הכתוב כאילו קיים את המצוה, שנאמר "ונשלמה פרים שפתינו". ולכן אמר "שמור" כנגד מצוות לא תעשה, שהרי ביד האדם לשמור את עצמו שלא יעבור על מצוות לא תעשה. אך כנגד מצוות עשה אמר "ושמעת" כיון שאי אפשר לקיים את כל המצוות עשה. שהרי ישנם מצוות שאינם שייכות אלא בזמן שבית המקדש קיים, ולזה אמר "ושמעת" שעל ידי לימוד ענין המצוה בשיח שפתותיו, יחשב לו כאילו קיים את המצוה ממש.

עוד אפשר לבאר ע"פ אמרם (ע"ז יט.) לעולם ליגרס אינש והדר ליסבר. כלומר, שקודם ילמד את התורה בגירסא להיות בקי בגירסת התלמוד לידע את הכתוב, ואח"כ ילמד בהבנה ובסברא עמוקה. ולזה כיוון הכתוב כאן "שמור" כלומר שצריך זהירות יתירה לשמור את גירסת השמועה, ע"פ מה שמסרו לנו מעתיקי השמועה. ואח"כ "ושמעת" כלומר להבין ולהשכיל בשכלו את השמועות.

עוד ביאר, ע"פ דברי הזוה"ק (ח"ג דף קצג) שבעלי עבירה ננעלים בפניהם שערי דעת התורה. ולזה כוון כאן הכתוב "שמור" שע"י שמירת מצוות התורה, תזכה ל "ושמעת" להשכיל ולהבין היטב דברי התורה. ולכן ראוי לכל אחד ואחד להתחזק בענין זה, להתעורר בענין התשובה לפני שמתחיל לעסוק בתורה, כדי שיהיה לו סייעתא דשמיא להבין היטב את דבר ה'.

עוד ביאר על דרך אמרם (חגיגה טו:) אם הרב דומה למלאך ה' צבאות יבקשו תורה מפיהו. ולזה כוון הכתוב "שמור" אם הרב הוא בשמירה ששומר על כל מצוות התורה לקיימם, אז "ושמעת" ראוי אתה לשמוע ולקבל תורה מהרב. ובביאור הענין נראה, כי תורה היא לא חכמה כשאר כל חכמות שישנם בעולם, אלא טמון בה כח אלוקי שלא ניתן להשיגו אלא ע"י שמירת המצוות שבה. ולכן תכלית לימוד התורה אינו רק להשגת ידיעת התורה, אלא על מנת לשמור לעשות ולקיים את כל מצוות, לעשות נחת רוח ליוצרנו.

תפסת מרובה?

{הנער יחיא קאפח מנסה להרויח מעט יותר לפרנסת המשפחה, אך סבו ר' סאלם קאפח, מלמדו לשים גבול לעבודה ולרווחים ממנה}

הנער יחיא קאפח גדל בבית סבו הרב סאלם קאפח בצנעא, ולמד אצלו תורה ומלאכה. כנהוג בתימן, הסב שילב בחייו תורה ומלאכה, ונודע בכל רחבי תימן כצורף מופלא וישר דרך.

את יומו פתח הרב סאלם בלימוד תורה ותפילה, הקדיש שעות מספר למלאכה, ולאחריהן שב אל לימוד התורה. זמן העיסוק במלאכה היה קצוב, ומטבע הדברים תפוקתו של הרב סאלם הייתה מוגבלת. בכל שבוע הכין הרב סאלם שני צמידים המכונים "צמידי כרוך" יפהפיים, שאותם מכר ביום חמישי לסוחר שהגיע לקנותם.

הנכד יחיא הצטער על הצמצום שבו חי סבו, והחליט להגדיל את רווחיו. כיון שידע שסבו לא ירצה לעבוד יותר מן הזמן שהקציב למלאכת הצורפות, השכים מוקדם בבוקר ועמל בסתר על הכנת זוג צמידים נוסף, שתכנן למכור לסוחר שיבוא ביום חמישי.

כל השבוע חלם הנער יחיא על מכירת הצמיד הנוסף ועל סכום הכסף שיקבל עבורו, אך דווקא באותו שבוע לא הגיע הסוחר. גם הסב יחיא היה מאוכזב, וחש שהסיבה שהסוחר לא הגיע מצויה דווקא בביתו פנימה. כאשר חקר את נכדו, גילה לו יחיא על הצמיד הנוסף שביקש למכור, והתנצל על השימוש בזהב ללא קבלת רשות. שבר הסב את הצמיד ואמר: "התאווה מעכבת את הפרנסה."

בסוד שיח
כשם שפרצופיהם שונים
כך דעותיהם שונות

עריכה גרפית - גיל ויין

נשמח לקבל תגובות והערות מהקוראים
בדוא"ל: besod@013net.net